

TERRA BAIXA

PERSONATGES

Nuri

Nando

Sebastià

Marta

Manelic

Tomàs

Adaptació lliure per a cinc actors de

Roger Llovet

ESCENA 1

(La Nuri, d'uns vint i pocs anys, sola a escena asseguda en una cadira, llegeix una carta. Darrera d'ella una gran cortina).

Nuri: Que si recordo el què va passar? Fa més de deu anys però ho recordo com si hagués passat ahir mateix i no podré oblidar-ho mai. Mai! Encara els sento els crits d'en Manelic i de la Marta. *(Es recull sobre si mateixa i es porta les mans al cap que es prem amb força)*

Off Manelic: Tothom aquí! Veniu! Tothom aquí *(remors de veus: "Què passa", "És mort!" "Déu meu!")* I ara vosaltres a riure força! A riure! I tu, Marta, vine!

Off Marta: Sí, sí! Anem-nos-en, marxem!...

Off Manelic: Lluny de la terra baixa! Fora tothom! He mort el llop! He mort el llop! He mort el llop! *(La veu es va perdent, allunyant-se)*

Nuri: Déu meu! *(Retorna en si)* Però per què vol que li conti tot això aquest home? D. Àngel, D. Àngel Guimerà, un escriptor de Barcelona... Barcelona! Em diu a la carta que li han parlat de la Marta i d'en Manelic, del senyor Sebastià... I de mi, de la Nuri, la que sap tota la història! *(S'aixeca de la cadira)*. Que la recordi, per explicar-li? Si la tinc tota al cap, que només cal obrir les cortines de la memòria *(obra les cortines del fons i s'endevina la sala del molí on passarà tota l'acció)* per reviuire tot el que va passar aquí, en aquest mateix molí on la Marta era molinera, com jo ho sóc ara... bé, com ho era, que el tanquen i em fan deixar-lo. Jo tenia tretze anys....

ESCENA 2

(La llum il·lumina la sala; la Nuri -de tretze anys- hi entra al mateix temps que en Nando.)

Nando: Vine, Nuri! I ara germaneta digues, digues... Què saps?

Nuri nena: De què, Nando?

Nando: Per què t'hem fet anar a l'ermita, doncs? Què t'ha dit en Tomàs, el nou ermità?

Nuri nena: Ui, m'ha dit unes coses... *(Queda pensant i callada)*

Nando: Però m'ho explicaràs o no?

Nuri nena: Doncs m'ha dit: "Mira, Nuri: tot això que veus, tot, tot és de l'hereu Sebastià. La caseta en què viviu vosaltres -vol dir la nostra, Nando-, aquesta ermita, el molí, el mas gran on viu l'hereu Sebastià, el poblet..."

Nando: Això, ja ho sabia!

Nuri nena: Espera, espera, que encara me n'ha dit més de coses: que si caminava, caminava... d'ara fins demà el vespre, encara tot, tot fora de l'hereu Sebastià; que si passa un llangardaix que no l'apedregui, que és de l'hereu Sebastià!

Nando: Vàtua, però i de la Marta? Què t'ha dit de la Marta?

Nuri nena: Doncs que ell, en Tomàs, l'ermità nou, se n'anava a buscar un pastor, un pastor que és de molt lluny, molt lluny per casar-lo aquest vespre amb la Marta.

(Nuri torna al present)

Nuri: Sí, que com que en Sebastià era l'amo de mi i d'en Nando i de l'ermità... i de la Marta, ell decidia per tots nosaltres. Volia casar la Marta i la casava.

Nando (*al públic*): Amb un minyó que és pastor, que no s'ha mogut mai de la vora del seu ramat, allà dalt a les Punxales, i que és un tros de pa. Li diuen Manelic, sabeu? I afigureu-vos si n'és rucàs que amb prou feines ha vist quatre persones en sa vida, i encara totes mascles, que de dones... potser ni la ferum n'ha sentit, de les dones!

(*Mutis d'en Nando*)

Nuri: Amb un pobre pastor que no en sabia res de l'embolic del senyor Sebastià amb la Marta. Ni ell ni l'ermità en sabien res. I tothom va venir aquí, al molí, i tothom en parlava del casament de la Marta i tothom se'n feia creus de com el pastor es podia casar amb una dona que era... que era d'en Sebastià.

(*Entra la Marta*)

Marta: No sé per què tinc de plorar d'aquesta manera! Jo havia de dir que no, i sempre que no al Sebastià, que per força no em casaria! Que jo no el vull, no, aquest home, aquest... Manelic! Ara que el Sebastià també deu patir fent-me casar per força, que si no em tingués voluntat em faria fora del molí... Però no, que ell em vol aquí, sempre aquí, sempre! Que en dec ser de dolenta jo, perquè si no ho fos de dolenta tindria més esperit i ja faria temps que hauria fugit d'aquesta casa o m'hauria tirat al pou! (*Rabiosa amb ella mateixa*) Però ni sé fugir, ni sé matar-me. I fins i tot m'hi casaré amb aquest home.

(*La Marta surt d'escena*)

Nuri: L'hereu Sebastià tenia empenyades les terres i els ramats, i els tribunals estaven a punt de tirar-s'hi a sobre. Per salvar-ho havia decidit casar-se amb una pubilla rica, per quedar-se'n els diners. Tenia el seu casament preparat, però, és clar, primer havia de fer creure a tothom que la seva història amb la Marta estava acabada, encara que fos mentida, i així va ser com en Manelic va arribar a aquí, al molí.

ESCENA 3

(*Entren en Manelic i en Nando*)

Manelic: Que gent que hi ha al món, Mare de Déu! Vosaltres tots que contents! I jo també! Ai, però a les muntanyes hi deixo els bens i els gossos que m'estimen com germans, mal m'està el dir-ho! Sense jo no sé que faran si arriba el llop...

Nuri nena: Ai, que em fa riure, aquest xicot!

Nando: Au, reposa, home.

Manelic: Doncs que no hi baixa per aquí el llop?

Nando (*rient irònic*): Massa que hi ve i ja el veuràs ja, si Déu no t'ajuda!

Manelic: Sembla que avui ens casem tots aquí! Quin riure! I la Marta, amics? Oi que és guapa, oi?

Nando: Prou! I fresca, i... dallonses...

Nuri nena: Aviat sortirà, que és a dins preparant-se pel casori.

Manelic: Doncs mentre que ella es clenxina allà dintre us explicaré a tots com s'ha engiponat això de que ens aparelessin.

Nuri nena: Conta, conta!

Nando: Au, sí, que riurem una estona...

Manelic: E, que això no és cosa de riure! Vet aquí que fa uns dies em venen a veure a les Punxales tres persones: l'ermità, el senyor Sebastià i l'altra ja us podeu pensar que era la Marta. Compteu jo quina feina a preparar un cabrit, i, quan ja ens el menjàvem, l'amo que em diu: "Manelic, que t'agrada ser pastor?". "Prou!" jo que li faig. I ell que em diu: "I que no t'agradaria ser moliner?". "Si hi hagués blat per moldre!", jo que li faig. I ell que hi torna. "I que no t'agradaria casar-te?". "Prou i reprou -jo que també hi torno- si hi havia dona que em volgués i fos maca!".

(Sense que ningú se n'adoni entra en Sebastià)

"Veuràs, -va dir- tinc un molí tocant a casa, i com que es va morir el pare d'aquesta xicota, hi falta un home que li faci costat... si vols jo m'encarrego de tot...

Sebastià: ... i quan jo t'ho mani baixes i et cases amb ella".

Nuri nena: L'amo de tot, l'amo de tot!

Manelic: Deixeu que us besi la mà, senyor.

Sebastià: No, home, no, aparta't! On és la Marta?

Nuri nena: És dintre.

Sebastià: Que surti doncs. **Manelic:** tot està a punt. Us casareu ara. El rector hi serà d'aquí un moment. Us donarà la benedicció i llestos.

Manelic: I jo us ho agrairé sempre!

Sebastià: Però surt o no surt aquesta dona? Marta. Marta!

ESCENA 4

(Entra la Marta)

Sebastià: Ja el tens aquí el Manelic, dona.

Marta: Ja et vaig dir que quan fos l'hora estaria a punt. Que és l'hora ja? Anem-hi.

Manelic: Doncs que no ens diem res tu i jo?

Marta *(apartant-se i parlant a part):* I quin fàstic que em fa aquest home!

Manelic: Li faig vergonya!

Sebastià: Marta! Que vull que li enraonis, que jo t'ho mano!

Marta *(rabiosa):* Doncs mira'm, Manelic, veges que n'estic d'alegre!

Manelic *(desconcertat):* I jo! Com això és de riure...

Nando: I el vestit nou? Que no se'l posa el nuvi?

Sebastià: Tens raó, que no hi pensàvem de vestir al bon mosso; al... letxuguino.

(En Nando i en Sebastià riuen)

Manelic: Si bon mosso es tirar dret amb la fona, i saltar com els isards pels cingles, i si cal portar la Marta a coll-i-bé saltant per les passeres nevades, oïdà

que en sóc...

Nuri: *(Al públic):* I en Nando i el senyor Sebastià se n'hi en reien a la cara...

Manelic: Mes això de letxuguino... *(Agafa fortament en Nando)* Vull saber que vol dir letxuguino. Tu, parla!

Nando *(espantat, però encara mig rient):* Vol dir... no ho sé! Vol dir... currutaco!

Manelic: Bé, això sí... *(Torna a agafar en Nando, rabiós)* I què vol dir currutaco?

Nuri: I en Nando va haver de parar de riure... *(en Sebastià els separa i posa pau)* i en Manelic va anar a vestir-se pel casament.

(En Nando i en Manelic surten cadascú per un cantó diferent; la Nuri s'aparta cap un racó per veure l'escena següent)

ESCENA 5

Marta: Sebastià: no em casis amb aquest home, jo t'ho demano per...

Sebastià *(molt afectuós, abraçant-la):* Ai, la meva granoteta de pluja! Veiam: que et fa fàstic el Manelic? *(Marta s'aparta de Sebastià)* Marta! Marta, aquí de seguida! *(la torna abraçar amb força).*

Marta: Sí! Molt!

Sebastià: Sí? Doncs això és el que jo vull. Tu et penses que si t'agradés jo t'hi faria casar? Encara que em costés la hisenda i la vida no t'hi casaries!

Marta: Verge Santíssima! Em sembla mentida que s'hagi trobat un home prou rebaixat que sabent la nostra història em vulgui per esposa. *(S'aparta altre cop de Sebastià)*

Sebastià: I és clar que se'n troben! Ho fa a canvi del treball en el molí, de viure aixoplugat amb tu. Però de tot això mai li has de comentar. Mai!

Marta: Jo me n'aniré d'aquí abans de casar-m'hi o em tiraré al pou abans que aquest home...

Sebastià *(l'agafa amb força):* Ni te n'aniràs ni et mataràs! Em sents Marta? Em sents?

Marta: Me fas por, Sebastià, deixa'm!

Sebastià: Parlem clar, Marta. No t'he dit jo sempre que t'estimava a tu més que tot lo del món, i que t'estimaria sempre, sempre? I que no et deixaria mai a tu, perquè encara que volgués no podria deixar-te? Respon-me!

Marta: No ho sé... Sí...

Sebastià: No saps tu de cert que si no entren diners a la casa les tinc totes perdudes les hisendes? No t'he dit cent vegades que no m'hi podré casar amb la pubilla Sala que no es pensin que tu i jo ja no som res? Si jo no et portés tanta voluntat, Marta, et diria: vés-te'n, no tornis més; casa't lluny. Mes jo no ho vull que ets meva. Tota meva! Qui ni que em mori et deixo!

Marta: Aparta't! M'has fet mal... i m'espantes!

Sebastià: Jo no vull que em tinguis por. Jo el que vull és que m'obeeixis, com sempre, ho sents? Com sempre. I que m'estimis.

Nuri: Així deuria anar la conversa entra en Sebastià i la Marta o així és com ara jo me la imagino, D. Àngel, que jo era massa petita i no entenia moltes coses. El cas és que la Marta va acceptar el casori *(Dóna la caputxa de casament a la Marta).*

Nuri nena: Té, Marta, la caputxeta pel casament.

Marta: Estimada Nuri... Mira-te-la, Sebastià, quan jo vaig arribar a aquestes terres era com ella... *(La Marta i en Sebastià surten)*

ESCENA 6

(La Nuri feineja per la sala. Entren la Marta i en Manelic i seuen a taula)

Nuri: I aquella nit, després del casament, la Marta va tractar en Manelic com un gos, segons tothom contava.

Manelic: Veuràs... no estic bé assegut a la cadira! A terra *(s'hi asseu.)* Així un hom reposa. Seu aquí; àpala, dona!

Marta: No! *(Per a si mateixa:)* I que trigarà a fer-se de dia...

Manelic *(s'aixeca, va cap a la Marta i tímidament li fa una carícia):*
Cucut!

Marta: Vés, no em destorbis! Això feu allà dalt?

Manelic: Amb qui, allà dalt? Si estava tot sol! Dóna'm la mà, Marta... *(Ella no en fa cas. Afectuós:)* Doncs no me la donguis la mà, malgeniot! Però mira, veus això? *(Ha estès un mocador buit davant d'ella).* És un duro. El primer que vaig guanyar en ma vida. No l'he volgut gastar perquè fes cria; i mira si n'ha fet de cria! *(Buïda en el mocador un grapat de monedes).* Té, totes per tu. Però mira-te'l, aquest duro. Encara té sang; és sang tota meva. Me'l va regalar un dia el senyor Sebastià. Té, toca'l, toca'!!

Marta *(es fixa en Manelic i se'l mira amb certa tendresa que talla secament sense fer-li cas):* Manelic... veuràs... Ja la nit és avançada; i... acabem!

Nuri: I expliquen que la Marta no va deixar que dormís amb ella i que el va fer jeure tot sol en un altre quarto.

Manelic: Que aquest és el meu quarto i que allà hi ha el teu? Que ho has dit tu això?

Marta: Sí! Com si tu ja no ho sabessis! Mal home, que prou que es veia que ho eres!

Manelic: Que jo ho sabia? I què sabia, jo? Què, Marta? Explica't. Que jo sóc un mal home? I per què sóc ara un mal home?

Marta: Perquè a tu... ja t'ho van dir abans.

Manelic: El què? El què em van dir? Enraona!

Marta: A, no! Això no ho diré mai! Mes tu, tu, vas consentir-ho.

Manelic: En què fossis la meva dona, en què t'estimaria més que a tot lo del món i en què et faria ditxosa!

Marta: No... No...

Manelic: Doncs explica't, per Déu! Que em sembla que ho estic somniant tot això, i que tu no ets la meva dona!

Marta: Ai, Déu meu, que em penso que m'han enganyat a mi i en aquest pobre home...!

Manelic: M'has dit coses que no les entenc, Marta, però que em fan mal aquí dintre!

Marta: No, no, jo no he dit res. Sinó que estic aquesta nit com si fos boja. Que no sé el que han fet amb mi...

(De prompte es veu passar un llum cap a l'habitació de la Marta)

Manelic: Un llum Marta? Què no estem sols aquí?

Marta (*primer amb horror, després dissimulant*): En Sebastià! No hi ha ningú!

Manelic: Algú ha entrat, Marta! (*Va cap a la cambra de la Marta*)

Marta (*aturant-lo*): Ca, deixa-ho... El llum ja hi seria...

Manelic: No, et dic que no! Té, ara l'han apagat el llum!

Marta: Ves si hi hauria un llum encès! A tu que t'ho haurà semblat! Jo no he vist res.

Manelic (*confós*): Que tu no has vist un llum?

Marta: No. Ni tu tampoc l'has vist.

Manelic (*mirant la Marta fixament*): No? Que no l'he vist, el llum? Que jo no l'he vist?

Marta (*seu en una cadira*): Jo passaré la nit aquí, com una pedra! A tu ja t'ho he dit... (*senyalant-li el quarto.*)

Manelic: Sí, sí, no m'ho tornis a dir... Jo allà a dintre, sinó que no hi aniré encara a dormir al meu... quarto (*s'asseu a terra, ajaient-se poc a poc.*)

(Nuri s'acosta a la Marta i li acaricia el cap amb tendresa)

Marta: Tinc de pensar, jo. Perquè en Sebastià és... és un brètol. I, ai Déu meu, que sempre ho ha sigut un brètol! (*deixa caure el cap sobre la taula i comença a sanglotar*)

(Nuri deixa la Marta i s'ajup al costat de Manelic i amb molta tendresa el comença a acaronar, com una mare que fa dormir el fill)

Manelic: Aquí, a propet de la Marta. No com el seu marit, no; com si estès sol allà dalt a la jaça de les Punxales. Tot dorm a la jaça; i el llop no vindrà, no vindrà, no vindrà... (*va movent els llavis mentre l'escena es va enfosquint totalment*)

ESCENA 7

(Llum. La Nuri nena i en Manelic seuen junts en el mateix lloc que l'escena anterior)

Nuri nena (*molt alegre*): Conta Manelic, conta!

Manelic: Doncs sàpigues que cada dia venia el llop al ramat i cada nit hi havia un gos mort i faltava una ovella. I això durà... qui-sap-lo... el què durà. Fins que una nit em poso a l'aguait darrera un roquerar prop del corriol per on el llop venia. I ja eren les dotze, i ja era la una. I escolto, escolto... Els esquellincs, l'aigua de la neu fosa que s'escorria, l'airet de la matinada... Quan de cop sento fresa i trepig, i fent un bot, el llop me passa per sobre flairant fort, que la vaig sentir al coll la seva bufera, i els cabells se'm posaren de punta! Tot d'una, a la jaça quins udols i lladrucs i belar esgarrifós de les ovelles. I jo quina ràbia per no haver-lo envestit, el lloparro...! I a l'entornar-se'n la bestiassa amb l'ovella al morro, s'entrebanca amb mi, i jo amb ell, i m'hi abraono i li clavo tota aquesta fulla endintre, ell rodolant avall i jo amb ell; arrapats l'un a l'altre; mossegant-lo jo en ell i ell a mi, i udolant els dos com dues feres salvatgines. I... a l'endemà em desperto al fons d'un torrent, entre pastors que em socorrien, i al mig de l'ovella morta i del llop mort també, que aquest si que no retornà a la vida! I dies

després, quan ja estava mig curat, vet aquí que puja el senyor Sebastià i em dóna un duro. I jo amb l'ansia de besar-li la mà em vaig tornar a obrir la ferida. I li vaig embrutar de sang la mà d'ell i la moneda. (*Treu la moneda i la mira amb desencís*). I el senyor em va dir: "Per cada llop que matis t'hi va un duro". I, vatua, per ara encara no n'he mort cap altre...

Nuri nena: Ai, i com m'agraden les històries que conta aquest home! Però passo unes angúnies...

Manelic: I per què les passes les angúnies?

Nuri nena: Tinc por que vingui la Marta. Veuràs, abans m'estimava molt; però des de que t'hi vas casar, i d'això ja fa deu dies, que em té una malícia!... Jo no ni tinc pas de malícia en ella, perquè t'estima a tu, Manelic.

Manelic (enfadat): Que m'estima a mi, aquesta dona?

Nuri nena: Ves que t'agafa, ara!

Manelic (parlant per a si mateix): No m'hi puc estar més en aquesta casa, que tot em cau a sobre!

Nuri nena: Manelic, que estàvem parlant!

Manelic (parlant per a si mateix): I a vora de la Marta em tornaria boig o em moriria, perquè l'estimo. Des del dia que va venir allà a dalt que me l'estimo! Però aquell llum no es va encendre tot sol. Va entrar un home i vull saber qui era, per matar-lo!

Nuri nena: Manelic, que sóc aquí! Tu estàs trist...

Manelic (retorna en si): No, Nuri, no...

Nuri nena: Sí que ho estàs, sí. Però jo t'estimo molt. I saps perquè t'estimo? Doncs t'estimo tant, tant perquè em contes aquestes rondalles de llops que fan una por molt bonica. I t'estimo perquè la gent del poble sempre diu: "Pobre Manelic! Pobre Manelic!" I no sé pas perquè t'ho diuen...

Manelic: Pobre Manelic? Doncs tothom la coneix la meva desventura... Escolta, Nuri, i què més diu la gent?

Nuri nena: Doncs ahir, sortint de missa, hi havia una colla que tots parlaven de tu. Jo que m'hi acosto, fent-me la distreta...

Manelic: I els vas sentir?

Nuri nena: És clar, home!

Manelic: I què deien?

Nuri nena: Doncs deien... "Pobre Manelic! Pobre Manelic". Com l'altra vegada!

Manelic: Quan el senyor Sebastià ho sàpiga la mata en ella!

Nuri nena: Manelic... (*Nuri no gosa seguir.*)

Manelic: Què?

Nuri nena: Res... Sí, vaja, sí, una cosa: que no tens un germà, tu?

Manelic: Sóc jo sol, i encara sóc massa.

Nuri nena: Cap? Cap? Ni un de més petit però bufó com tu? Un que tingués la meva alçada...

Manelic: Per què, Nuri?

Nuri nena: Per res. He, he, he. Per res, perquè m'agradaria que el tinguessis.

Manelic (passant-li la mà pels cabells): Pobreta Nuri!

ESCENA 8

(*Entra la Marta*)

Marta: Sempre aquesta mossota amb ell. Nuri!... Que no et vull veure més aquí a casa, ho sents? Que no vull que tornis!

Nuri nena: I ara, què he fet jo?

Marta (*indecisa*): No, no és que et tregui jo; sinó que avuiestic...

Nuri nena: Manelic! Que em treu la Marta!

Manelic: Nuri: aquí fes sempre el que et digui la Marta. Veste'n; ella t'ha tret perquè ella... sap treure la gent, que aquí és a casa la Marta.

Marta: No, Manelic, no, per Déu! Nuri, que ara ja no vull que te'n vagis...

Nuri nena: Doncs ara me'n vaig!

Manelic: Si, vés, Nuri. I mira: jo t'acompanyaré pel camí.

Marta (*suplicant i volent-lo contenir*): Tu no, que tu estàs aquí amb mi; que tu Manelic...!

Manelic (*després d'una pausa*): Què, jo?

Marta: No ho sé! (*Comença a plorar*). Déu meu, no ho sé!

Manelic (*sarcàstic*): Que et penses que plora la Marta, Nuri? Riu. Si és més de la broma! I jo també ho sóc i riem tots dos! Sí, Marta, sí, jo amb tu rient com el primer dia i ben ditxosos i sempre junts! (*Es va emportant la Nuri agafada de la mà. Ella no comprèn res*). No tornis, no Nuri. Sols, solets; estimant-nos ella i jo! Sempre estimant-nos!! (*Surten els dos*)

ESCENA 9

Marta: Sempre estimant-nos! Però si quan en Sebastià torni el que li dirà és que vol anar-se'n, que en Manelic és un bon home, que se li veu a la cara, i fins i tot potser m'estima...

(*Entra en Tomàs, l'ermità*)

Tomàs: Bon dia, Marta. Des de l'ermita he vist sortir en Manelic, i per això vinc, que amb ell no vull trobar-me, que està més desesperat...

Marta: Desesperat?...

Tomàs: I que no té raó, el xicot? Ara m'ho han explicat tot i tothom se n'hi enriu. I ell va preguntant...

Marta: Seieu, seieu, Tomàs.

(*Entra la Nuri; l'escena va alternant el diàleg entre els personatges i les explicacions dirigides al públic*)

Tomàs: No sec jo en aquesta casa... Sinó que vinc perquè em digues que li haig de contestar jo quan em diu: "Tomàs: vós que em vàreu buscar la promesa, per què em vàreu triar la Marta?"

Nuri: I diuen que la Marta estava tan torbada que ni sabia què contestar-li...

Tomàs: I encara fa més el xicot, que em pregunta: "Tomàs, qui és l'amistançat de la Marta? Qui és aquest home que va entrar per aquella porta la nit del casament? Que ho vull saber per matar-lo."

Marta: Us ho ha dit, Tomàs, que el mataria? És que tindria cor per fer-ho?

Nuri: I en Tomàs li va contestar que sí i que en Manelic esperava que el senyor Sebastià tornés de la vila, per despedir-se'n...

Tomàs: ...i li he dit que et deixi, ara mateix, però abans d'anar-se'n que t'escupi a la cara que tu ets...!

Marta: Què? Què sóc jo? No en teniu de cor, vós. Tots aneu contra mi perquè sóc una dona sola. No teniu entranyes si m'ho torneu a dir això!

Nuri: I després en Tomàs ens explicaria com va veure un sentiment i un dolor tan gran en aquella dona que va callar i la va escoltar, cada cop més emocionat.

Tomàs: La Marta era filla d'una dona cega. Ella i la mare captaven pels portals de les esglésies, allà baix, a Barcelona.

Nuri: I que un dia la seva mare es va ajuntar amb un bon home, un altre captaire.

Marta: Passaren els anys, no gaires, i un matí la mare no es va llevar, i als peus del seu llit me vaig trobar aquell home que plorava. La mare havia mort i jo em vaig trobar sola.

Tomàs: I la Marta va seguir demanat caritat pels carrers de la ciutat, però ara acompanyada per aquell home que li feia de pare. Fins que una vegada, tot captant, van marxar de Barcelona. Caminaren molt de temps seguint terres i més terres.

Nuri: Fins que arribaren a aquestes planures i aquests boscos. I de cop s'aixecà una forta nuvolada i començà a caure pedra.

Marta: Nosaltres i altre gent ens refugiarem a l'entrada de la masia més propera, que era la del Sebastià. Arribaven dones i homes, i entre ells, un que ens digueren que era l'amo. *(Entra en Sebastià.)* I jo, perquè no ens traguessin, explicava ditxos i acudits, fins que em demanaren que ballés i vaig ballar, que a fora encara plovia. I quan més ballava jo, més reia la gent. Menys l'amo, que em mirava, em mirava! I em va preguntar després tot rient:

Sebastià: Que has sortit de la pols dels camins, tu, com les granotetes que s'hi fan amb les gotes de la pluja? *(Sebastià la pren per la cintura)*

Tomàs: Després li va preguntar al pare què volia i ell li va respondre que una caritat.

Marta: No, una caritat, no. Una feina, un treball!

(Sebastià l'abraça cada cop més estretament)

Nuri: La Marta tenia catorze anys i en Sebastià més de trenta!

Tomàs: Però i si tot això li contessis a en Manelic?

Marta: O, Tomàs, i com s'expliquen aquestes coses?

Tomàs: Si a la fi ho sabrà pels altres... Ai, Marta, que a tu t'ha fent dolenta, que tu, pobreta no ho eres. Ni ho ets, vaja. Vine! *(Amb molta delicadesa li fa un petó al front)*. Jo marxo, que algú s'acosta.

(Tomàs, Sebastià i Marta deixen l'escena)

ESCENA 10

(Entra Manelic)

Manelic: Jo no espero ni un dia més aquí! M'han dit que avui torna l'amo. Doncs quedo bé amb ell, i en acabat amunt, a les meves muntanyes, i a morir-me ben sol de ràbia i de pena!

(Entra en Nando que porta un sac de blat per moldre; la Nuri s'acosta ajudar-lo)

Nando: Bon dia! Us portem un sac per moldre. Manelic, trobo que avui fas mala carota...

Manelic: Mala carota avui, e? A tu no t'ho diran mai, perquè tu la fas sempre.

Nando: Potser enyores el guardar els ramats... com que la Marta es guarda ella sola...

Manelic: I perquè la tens de retreure ara la Marta, tu?

Nando (*mig rient*): Per res, per res. Per fer-te content, com que és la teva dona!

Manelic: Et poses roig, però és per aguantar-te el riure, no pas de vergonya, perquè de vergonya no n'has tingut mai!

Nando: A mi m'ho dius això?

Manelic: A tu t'ho dic i a tots el que són com tu! Què vols ara?

Nando: Res, que si parlés massa...

Manelic (*l'agafa brutalment pel coll*): Doncs parla! Parla!

Nuri nena: Manelic!

Nando: Però que t'has tornat boig?

Manelic: Sí que ho sóc de boig, sí! I tinc fam i set de que m'ho expliquis tot.

Nando (*que ja no pot aguantar més l'embat de Manelic*): En Xeixa!

Manelic (*deixant-lo anar*): En Xeixa?

Nando: Sí... l'home que havia treballat d'ajudant en el molí. En Xeixa i la Marta, sí. I jo no hi torno més aquí!

Manelic: Has dit en Xeixa? Mira, per caritat, escolta, no marxis. Diga-m'ho tot...

ESCENA 11

(En Nando surt; entra la Marta que comença a parar la taula. Manelic està totalment abatut)

Nuri: El meu germà i jo vàrem sortir del molí. Jo amb una angúnia i un dolor, perquè me'ls estimava tant en Manelic i la Marta. Què va passar aquell migdia només ells dos ho saben, però des d'aquell moment tot va canviar. Jo, D. Àngel, sempre m'he imaginat que van passar un àpat ben difícil...

Marta: Manelic... que... que el dinar ja és a taula.

Manelic: A, sí; el dinar. El dinar. (*Manelic comença a llescar pa; la Marta tragina per la sala*). I que no costa gaire, no de degollar un home. I a ella menys... si no em mirava.

Marta (*seu a taula i comencen a menjar en silenci*): Manelic, jo t'ho demano, parla'm...

Manelic: Per qui m'ho demanes? Per ell? I quin fàstic que em fa aquesta dona! Té, afarta't tu sola! Jo me'n torno a les meves muntanyes! (*S'aixeca i va cap a la porta*)

Marta: No! Manelic, no! Escolta'm... i perdona'm!

Manelic (*molt exaltat*): Que et perdoni? Ira de Déu!... Què t'havia fet, jo? Per què m'havies d'enganyar a mi? Per què?

Marta: Perquè no era ningú jo! Que era sense voluntat i obeïa! Que ni t'havia mirat mai, ni t'estimava, ni sabia què era tenir voluntat per un altre!

Manelic (*molt exaltat*): Doncs per què t'has casat amb mi, i no amb l'altre?! Dignes- m'ho! Per què, per què?! Respon-me!

Marta: No, que si t'ho expliqués encara m'avorrires més del que m'avorreixes!

Manelic: Avorrir-te? Matar-te hauria de fer jo, que és sols el que mereixes!

Marta: Doncs, matar-me sí, que això és el que desitjo!

Manelic: No, no, abans anar-me'n, anar-me'n d'aquí per sempre! (*Torna anar cap a la porta*)

Marta: És que no goses ni a parlar-me! No t'atreveixes! És que em tens por, a mi! Ets un covard!

Manelic (*s'atura*): Por..? Que jo et tinc por?

Marta (*plorant, perquè es quedi, i abraçant-lo*): Parla'm! Insulta'm! Però no te'n vagis!

Manelic: Deixa'm anar, que això és un toll de misèries! (*Empentant-la fortament*) Queda-t'hi!

Marta (*per aturar-lo, rabiosa i plorant*): Sí, sí amb el que jo estimo! Que t'he enganyat a tu i tu no em castigues! Sóc tota d'un altre! I de tu no ho sóc!

Manelic: Calla! Que callis dic!

Marta: I me'n ric de tu, com fan tots els altres!

Manelic (*agafa el ganivet de la taula*): Pel nom de Déu que et mataré!

Marta: Covard! Que t'has venut per diners!

Manelic: Doncs té, maleïda! (*La fereix en un braç*)

Marta: A! A la fi!

Manelic: Però què he fet...! (*Llença el ganivet*)

Marta: És sang! Sang meva! I has sigut tu... per mi!

Manelic: Maleït jo, que sóc com les bèsties salvatgines!

Marta (*tractant d'abraçar-lo*): No, no! Si estic contenta! Vine... abraça'm fort!

Manelic: No, no! Deixa'm!

Marta (*abraçant-lo*): Manelic, he sigut amb tu la dona més dolenta del món i això ja no ho puc desfer! Ni puc desfer el passat de la meva vida! Vine! Vine! Però ara que has volgut matar-me, ara t'ho puc explicar tot, tot!

Manelic: Sí, diga-m'ho, diga-m'ho!

Marta (*sanglotant rabiosa*): M'han tractat com una pedra dels camins, que es fa anar amb els peus perquè rodoli! Mata'm! És millor que em matis!

Manelic: Marta! Ai, Marta! Si jo no et puc matar, no, perquè t'estimo! I t'estimava des d'allà dalt que jo era un grapat de neu i es va fondre mirant-te. I t'he estimat encara més al venir a trobar-te davallant com l'aigua dels cims fins a ajuntar-se amb l'aigua de la mar que ella atrau com tu m'atraus a mi; perquè et desitjo i t'estimo, Marta! I ara més, perquè he sentit la calor de la teva sang; perquè t'he respirat a tota tu jo! I mira, per a mi no hi ha lleis d'ací baix ni res que m'aturi, que els llamps i les mestralades m'han fet lliure. I vull mossegar-te i besar-te fins a l'ànima i estrenye't en mos braços com a home i com a fera, que ho sóc i ho vull ser sempre, home i fera, tot junt, tot, contra de tu i amb tu, i contra tothom de la terra. (*La pren en braços.*) I ara que me la vinguin a prendre! Ira de Déu, que me la vinguin a prendre!!

Marta: Déu meu!

Manelic: Marta: ets meva! (*La va a besar*)

Marta (*desfent-se'n*): No, perdonar-me així no! Que tu em perdones perquè no ho saps tot encara. Doncs a saber-ho al punt i per mi mateixa!

Manelic: A saber-ho, sí; més no ací baix, Marta, que el cel s'ha enterbolit amb el baf de tantes misèries!

Marta: Doncs allà dalt; i ara mateix!

Manelic: Si anem-hi, sí, que alià es perdona tot; que no és com aquí baix, on tot es corromp: Quin fàstic! (*Enduent-se-la*). Que allà dalt, Marta, fins els cossos en la neu se conserven: ves que faran les ànimes! (*Van a sortir*)

ESCENA 12

(Entren en Nando i en Sebastià)

Nuri: I a les hores vam arribar nosaltres...

Marta: En Sebastià!

Sebastià: Mira-te-la, Nando, em sortia a rebre! I que content que vinc, Marta! Perquè ja s'ha arreglat el meu casament, i aquest mateix vespre arriba el pare de la meva promesa.

Marta: Ai, Déu!

Sebastià *(que no ha entès la situació):* Nando, què té aquesta?

Nando: O, jo no en sé res. Pregunteu-li vós mateix.

Manelic: Jo us ho diré, senyor; que me'n vaig amb la Marta.

Sebastià *(furiós):* Marta: què està dient aquest home! Contesta'm! Que em contestis!

Marta: Sí, que ens en anem!

Sebastià: Que tu te'n vas amb ell?! Ira de Déu! *(L'agafa per un braç i la sacseja)*

Manelic: Nostramo! Què feu, nostramo? Que és la Marta!

Sebastià: I tu què t'has pensat? Si jo d'això en dispo!

Manelic: És la meva dona!

Sebastià *(rient irònic):* Teva? Teva la Marta?

Marta: Sí que ho sóc, sí!

Sebastià: Marta!!

Marta *(agafant-se a en Manelic):* Tot, s'ha acabat, tot!

Sebastià: Nando, avisa el mossos i que treguin d'aquí a aquest home! *(En Nando dubta entre marxar i quedar-se per veure què passa, i resta a mig camí)*

Manelic: A mi? I per què m'han de treure a mi?

Sebastià: Per què jo sóc l'amo com abans. De tu, i de tot, i d'ella! D'ella!

Marta: No te l'escoltis, Manelic. Anem-nos-en!

Sebastià: Tu endur-te-la? Té, per brètol! *(Pega una forta bufetada a en Manelic)*

Marta i Nuri nena: Manelic!

Marta *(amb ira):* Manelic! Que t'ha pegat! Revenja-t'hi!

Manelic *(mig plorant rabiós):* O, quina ràbia! Però si ell és l'amo...!

Marta: No és l'amo, no; que ell m'ha perdut. A mi! Ell! Ell és la meva deshonra!

Manelic: Vós! ...Tu! *(Se li va tirar a sobre però en Nando, per sorpresa, l'agafa per darrera)* Lladre, pillaste! Lladre!! Deixa'm, que el mataré!! Que jo vull sa vida!!

(Manelic intenta desfer-se d'en Nando, mentre va baixant la llum i les veus se senten com una remor)

Nuri *(ha avançat cap el prosceni):* I el van fer fora com es fa amb un gos rabiós. *(La Nuri s'agafa el cap i es tapa les orelles per no sentir les veus)*

Off Sebastià: I aquesta meva per sempre!

Off Marta: Manelic!

Off Manelic: No! És meva! Lladre! Ja et trobaré, ja et trobaré, lladre! *(Fosc)*

ESCENA 13

(Llum)

Nuri: Ja ho veu, D. Àngel, quina història tan desgraciada.... En Manelic es va haver d'amagar, que el Sebastià el va denunciar a la guàrdia civil perquè el busquessin, perquè havia jurat que volia matar-lo. I la Marta vivia tancada al molí, que en Sebastià no la deixava sortir per res, i, fora de mi, no volia veure ningú. A la carta em diu que vostè és un autor de teatre... Que potser en voldrà fer un drama de tota aquesta història? Jo a la Marta i en Manelic no els he tornat a veure més.... des d'aquell dia. I ara que han de tancar el molí i a mi em fan fora, poc que en sabré res mai més. Aquells dies van ser terribles, cregui'm. El senyor Sebastià estava fora de si. El pare de la seva promesa havia arribat al mas i havia descobert moltes coses i ja pensava en desfer el casament de la filla. I jo semblava que m'estigués tornat boja.

Mentre era a casa, sola, fent el sopar vaig sentir una veu molt fonda, molt fonda, que venia de no sé on, i que deia "Nuri! Nuri!"... I la veu semblava que sortís d'un pou; així que vaig arrencar a córrer i la veu em seguia: "Nuri! Nuri!", fins que vaig arribar aquí, a casa de la Marta. Ai, si encara m'esgarrifo ara! "Nuri! Nuri!..."

ESCENA 14

(Entra la Marta)

Marta: Nuri!

Nuri nena: Marta! *(L'abraça)*. Ningú no t'estima tant com jo, Marta.

Marta: Nuri, jo vull sortir d'aquesta casa per anar-me'n a on és el Manelic, que encara que no ho sé on és, si pogués fugir jo el trobaria.

Nuri nena: Sí, però en Sebastià la fa vigilar, la casa. I em tinc una malícia perquè no sé com ho puc fer jo perquè t'escapessis...

Marta: Ai, si, perquè si torna en Sebastià...

Nuri nena: Espera't, espera't!

Marta: Què hi ha?

Nuri nena: Que m'abracis, perquè ara mateix sortiràs d'aquí dintre!

Marta: Jo, Nuri?

Nuri nena: "Jo, Nuri?" Mira, jo ara surto i tu tornes a tancar de seguida! I me'n vaig al rotllo que fan els que vigilen, i em posaré a jugar entre ells i tot jugant donaré un trompasso i els apagaré el llum. I mentre que ells el volen tornar a encendre, jo, fent la boja, ho embolico tot, tu obres la porta i t'escapes!

Marta: Espera't, espera't. I com ho sabré quan haig de fugir jo?

Nuri nena: Ai vàtua... i quin entrebanc que ha sortit ara! *(Rumiant)*. Doncs ho sabràs... perquè faré una forta rialla, ben, ben forta!

(La Nuri surt d'escena)

ESCENA 15

Marta: A, el llum de casa. Ja no hi pensava *(L'apaga)*. Així no em veuran quan obri la porta. I si me n'anés per allà dintre? No, no que també hi vigilen. A fora parlen,

però la Nuri no la sento. Ara, ara... No, no és la Nuri! Ara enraona!... I no riu ningú? Perquè no riuen? A riure, a riure... I si no pogués apagar el llum?... (*Se sent la rialla de la Nuri*). Ara. A l'últim! Gràcies a Déu! Fujo, fujo! (*Obre la porta i va a sortir, però topa amb en Sebastià*)

Sebastià: Qui hi ha aquí? Tu! On anaves ara?

Marta: Verge Santíssima empareu-me!

Sebastià (*agafant-la pel braç*): Que et mano que em responguis on anaves a aquestes hores!

Marta: Deixa'm! Que et dic que em deixis! M'anava, sí, i me'n vaig que ningú no té dret a aturar-me!

Sebastià: Així m'agrada, així. Que t'atreveixis a dir-m'ho a la cara.

Marta: Sebastià, t'ho demano: deixa'm sortir d'aquesta casa!

Sebastià: Que jo et deixi sortir? Doncs mira si et deixo sortir (*tanca la porta amb clau*). Mira: surt ara.

Marta: No, això no. Obre, per Déu, obre!

Sebastià: No! Tu em vols a mi. A mi tot sol, perquè ho he sacrificat tot per tu perquè jo et necessito per respirar i per viure, que sense tu no puc viure ni respirar! I el que no vull és que em diguis que a ell te l'estimes!

Marta: Que no t'ho diga que me l'estimo? Que això et fa ràbia i et desespera? Ai, gràcies a Déu que m'has donat una alegria en aquest món! Sí, sí que me l'estimo, me l'estimo amb tota la meva vida, i amb tota la meva sang i amb tota la meva ànima!

Sebastià: Calla! Calla!

Marta: No, que la Marta... no és res la Marta; mes la dona del Manelic ho és tot!

Sebastià: Tu m'has volgut perdre i t'has sortit amb la teva! Ja està decidit, doncs. Te'n véns amb mi a casa meva, i si em perdo jo ens perdem plegats, que has sigut meva, i ets meva i seràs meva! (*Agafa la Marta brutalment*)

Marta: Deixa'm! Veste'n!... Manelic!

Sebastià: No l'anomenis!

Marta: Manelic!

Sebastià: Tu te'n véns amb mi ara, viva o morta!

Marta: Aparta't! No!

Sebastià: Si encara t'estimo més així! Si quan més rabiosa més t'estimo!

Marta (*es desfà dels seus braços*): Si t'acostes, ja que no et puc matar, t'unglejo la cara i t'escupo! Amb mi t'atreveixes, covard: amb en Manelic no!

Sebastià: Amb ell, i amb tu, i amb tot el món per tu!

Marta: No t'acostis! No! Manelic!

Sebastià (*anant cap ella*): Ara ho veuràs!

ESCENA 16

(*Manelic entra per la porta del quarto de la Marta*)

Manelic: Que ara ho veuràs li has dit? Ara ho veurem nosaltres!

Marta (*abraçant-s'hi*): Manelic!

Manelic: Marta!

Sebastià: Tu aquí? Per on has entrat?

Manelic: Per on entraves tu! Per la teva porta d'amo i de lladre! Doncs que et pensaves? T'he espiat i t'he seguit. Arrossegant-me he arribat a la paret i

m'hi he arrapat amb els dits i amb les ungles! Ja sóc aquí!... I ja estem sols! I ja estem cara a cara!

Sebastià: Veste'n, o si no...!

Manelic: Que me'n vagi! Se creu que encara em mana a mi, al que ho aguanta tot! Doncs no; que ja tot s'ha trasmudat aquí dintre, que ara el que mano sóc jo. I ara ho veuràs si sóc l'amo!

Sebastià: L'amo tu? Espera't doncs! (*Intenta obrir la porta*)

Manelic (*corre a impedir-ho*): No t'escapes, covard! T'he dit que sols jo i tu! Que vinc per ella, que és meva. I que vinc per tu, que vinc a matar-te!

Sebastià: A mi?... Tu a mi?

Manelic: A tu! A tu!

Sebastià: És que jo també sé matar homes!

Manelic: I jo llops! Aquí la tens la Marta! No la volies? Aquí la tens! A endur-se-la el qui puga, que amb sang es guanya! (*Es treu un ganivet.*)

Sebastià: A, covard, que véns armat!

Manelic: Del cor més... més que tu; del braç no, ni em cal, que l'arma em sobra. (*La llença a terra.*)

Marta (*corre al seu costat*): Què fas!

Manelic: Aparta't! I ara ja estem iguals. Què esperes?

Sebastià (*corre a agafar el ganivet*): Doncs t'has perdut, que et mataré!...

Manelic (*hi posa el peu a sobre*): Au, corre, agafa'l ara!

Sebastià (*retrocedint*): Maleït sia jo!

Manelic: No hi has sigut a temps! Doncs ara tot s'ha acabat per tu! (*Se li tira a sobre.*) A morir ara!

Marta: O, Déu meu!

Sebastià: A tu et mataré!

Manelic (*l'agafa pel coll*): Defensa't si pots! Defensa't!

Sebastià: Ma gent! Aquí!

Manelic: Crida els gossos de presa! Crida'ls!

Sebastià: M'ofego!

Manelic: Ni pots defensar-te! Ni en saps! Ni et valdria! Té, more't, i more't de cara en ella! (*El llença de cara a la Marta.*)

Marta: Reina Santíssima!

Manelic: Aquí el tens... l'amo! (*Pausa. Corre després a obrir la porta.*) Tothom aquí! Veniu! Tothom aquí! (*Fosc general.*)

ESCENA 17

(*Llum. A escena la Nuri*)

Nuri: I així va ser com va acabar la història, D. Àngel. Ara que tanquen el molí jo potser baixaré a Barcelona, a cercar feina (*Nuri comença a recollir les seves coses fent un farcell*). I una tarda potser l'aniré a veure i li parlaré d'aquesta terra baixa, d'aquesta plana on varen passar tantes desgràcies... (*L'escena es va enfosquint.*) La veu d'en Manelic la tinc gravada aquí dintre... i la sento, la sento... (*Nuri comença a córrer la cortina quedant ella al cantó de dins*)

Off Manelic: He mort el llop! He mort el llop! He...